

30.05.2002

Ulkoasiainministeriö

ULKOASIAINMINISTERIÖN TILINTARKASTUSKERTOMUS VUODELTA 2001

Valtiontalouden tarkastusvirasto on tänään päättänyt antaa Ulkoasiainministeriön tilintarkastuksesta varainhoitovuodelta 2001 tämän tilintarkastuskertomuksen. Tilintarkastuskertomus annetaan Ulkoasiainministeriölle. Tarkastuksen on suorittanut ylitarkastaja, JHTT Seppo Akselinmäki. Tarkastuksessa on ollut mukana ylitarkastaja, JHTT Jari Sanaskoski edustustotarkastuksen ja tilausvaltuuksien tarkastuksen osalta sekä tarkastaja Pasi Tervasmäki tilinpäätöstarkastuksen osalta. Taloushallinto- ja atk-avusteiseen tarkastukseen liittyneessä tarkastusosuudessa on asiantuntijana toiminut tarkastuspäällikkö, CISA Pentti Mykkänen. Tarkastusta on valvonut tarkastuspäällikkö Markku Heikkinen.

Tarkastus on suoritettu tarkastusviraston tilintarkastusohjeen mukaisesti ja se on kohdistunut ulkoasiainministeriön tilinpäätökseen, tilinpäätöstietojen perustana olevaan kirjanpitoon ja muuhun laskentatoimeen, sisäiseen valvontaan sekä talousarvion ja sitä koskevien keskeisten säännösten noudattamiseen.

Tarkastuksen perusteella esitetään seuraavaa.

TILINPÄÄTÖS JA LASKENTATOIMI**Tilinpäätöslaskelmat, liitetiedot, laskelmien tarkastelu ja kirjanpito**

Tilinpäätöslaskelmien sisältöä ja esittämistapaa sekä niiden perustana olevaa kirjanpitoa on tarkastettu riittävässä laajuudessa sen selvittämiseksi, ovatko tilinpäätöslaskelmat ja liitetiedot olennaisilta osiltaan oikein laaditut. Kirjanpidon tarkastusta on kohdennettu riskianalyysiin perustuen.

Kansainvälisen yhteistyön määrärahalta 24.30.66 Varsinainen kehitysyhteistyö on maksettu palkkoja noin 1 mmk momentin perusteluiden vastaisesti.

Saman momentin liikekirjanpidon kirjauksissa on käytetty tiliä 4908 Yhteistoiminnan kulukorvaukset valtion virastoille ja laitoksille. Kehitysyhteistyön kyseessä ollessa tämä johtaa siihen, etteivät menot kirjaudu tilikartan mukaisiksi 82- ja 83-alkuisiksi siirtotalouden kuluiksi. Tilin 4908 käyttö yhteistoiminnan kulukorvauksiin valtion virastoille ja laitoksille oli noin 49 mmk.

Tilinpäätöslaskelmat, jotka koostuvat talousarvion toteumalaskelmasta, tuotto- ja kululaskelmasta sekä taseesta, on tarkastuksessa todettu laadituiksi säännösten mukaisesti lukuun ottamatta määrärahan 24.30.66 noin 1 mmk:n palkkausmenoja talousarvion toteumalaskelmassa ja tuotto- ja kululaskelman virheellisyyttä noin 49 mmk:n siirtotalouden kulujen ja toiminnan kulujen kesken.

Tilinpäätöslaskelmien liitteenä esitetyt tiedot on tarkastuksessa todettu esitetyiksi talousarvioasetuksen edellyttämällä tavalla.

Tilinpäätösasiakirjassa on esitetty tilinpäätöslaskelmien tarkastelu talousarvioasetuksen mukaisesti.

Menetelmäkuvaus tulee saattaa talousarvioasetuksen 47 §:n edellyttämälle tasolle.

Kirjanpidon tarkastuksen perusteella arvioituna voidaan kirjanpitoa pitää edellä mainittuja puutteita lukuun ottamatta asianmukaisesti järjestettynä ja hoidettuna.

Tuloksellisuuden kuvaus, maksullisen toiminnan kannattavuustiedot ja näiden perustana oleva laskentatoimi

Tuloksellisuuden kuvauksen ja kustannusvastaavuuslaskelmien sisältöä ja esittämistapaa sekä tilinpäätöstietojen perustana olevaa laskentatoimintaa on tarkastettu riittävässä laajuudessa sen selvittämiseksi, sisältävätkö tuloksellisuuden kuvaus ja kustannusvastaavuuslaskelmat olennaisilta osin oikea ja riittävät tiedot.

Tuloksellisuuden kuvauksen vaikuttavuustietojen osalta on arvioitu esitettyjen tietojen riittävyyttä kokonaisuutena.

Tulostavoitteiden asettaminen tehtäväjaottelun mukaan on edelleen ollut selkeästi tulostavoiteasettelun johtava peruste. Yhdeksälle tehtäväalueelle jakautuvia tulostavoitteita on yhteensä neljäkymmentäkak-

si. Tavoiteasettelu ei sisällä tuottavuus- tai taloudellisuustavoitteita eikä suorite- ja kustannustavoitteita.

Tuloksellisuuden kuvauksessa ei ole esitetty talousarvioasetuksen 65 §:n edellyttämiä tietoja tuottavuudesta ja taloudellisuudesta tai vaihtoehtoisesti kustannuskehitystä tehtävittäin tai tulosalueittain.

Toimintakertomuksessa ei ole esitetty asetettujen tulostavoitteiden ja niiden toteutumaa koskevia tietoja vertailukelpoisella tavalla. Myöskään siirtomenojen vaikuttavuustavoitteita ja toteutumavertailua ei ole esitetty.

Maksullisen toiminnan julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuuslaskelman kattavuus on 89 prosenttia. Julkisoikeudellisten suoritteiden tuotot olivat toimintakertomuksen mukaan 98,6 mmk. Laskelman kustannustietojen luotettavuus on parantunut, joskin sitä heikentää vielä erilainen laskentatarkkuus edustustoissa. Julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuuslaskelman antamaa kannattavuuskuvaa voidaan kuitenkin olennaisilta osin pitää luotettavana.

Liiketaloudellisten suoritteiden tulot olivat 13,6 mmk. Kustannusvastaavuuslaskelmaa ei ole kuitenkaan laadittu, vaikka talousarviolain 15 § 2 momentti sitä edellyttää.

Ulkoasianministeriön laskentajärjestelmä tuottaa tuloksellisuustietoihin vain tiedot tehtäväkohtaisista menoista. Myös maksullisen toiminnan osalta on edelleen laskentatoimen kehittämistarvetta. Laskentatoimen kehittämisessä tulee ottaa huomioon talousarvioasetuksen 55 §.

SISÄINEN VALVONTA

Sisäistä valvontaa on arvioitu riskianalyyssissä ja tarkastettu laskentatoimen ja tilinpäätöksen tarkastuksessa sekä hankintojen ja kehitysyhteistyöosaston valtuuksien käytön tarkastuksen yhteydessä.

Sisäinen valvonta ei ulkoasianministeriössä säännönmukaisesti tukeudu riittävän laskentatoimen ja valvontatiedon hyväksikäyttöön. Laskentatoimen ja tilinpäätöstietojen puutteita on pidettävä myös sisäisen valvonnan puutteina.

Toimintakertomukseen sisältyvä sisäisen valvonnan esittely on rajattu yksinomaan sisäiseen tarkastukseen, joten selostusta sisäisen valvonnan järjestämisestä ja valvontatoiminnan yleiskatsausta ei ole esitetty.

Hankintojen tarkastuksessa on tullut esiin puutteita ja virheellisiä menettelyjä. Myös hankinta-asiakirjojen dokumentointiin tulee kiinnittää enemmän huomiota. Myös edustustotarkastuksessa hankintojen kilpailutus samoin kuin hankintapäätösten perusteiden dokumentointi todettiin puutteelliseksi. Kilpailutus tulisi olla säännönmukaista tavara- ja palveluhankinnoissa ja hankintapäätöksen asiakirjoihin tulisi sisällyttää dokumentointi hankintavertailusta ja -päätöksen perusteluista.

Käyttöomaisuuden inventointien suorittamisessa on puutteita.

Asuntokorvausjärjestelmän kehittämisessä taloudellisuutta edistävät käytännöt olisi asetettava keskeiseksi tavoitteeksi tehtäessä ja hyväksyttäessä vuokrasopimuksia.

Valtuuksien tarkastuksen yhteydessä on tullut esille ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyösaston valtuuksien käyttöön ja sisäiseen valvontaan liittyviä puutteita.

Valtiosihteeri on kirjeellään 23.1.2002 antanut toimeksiannon uudelleen arvioida Ulkoasianhallinnon sisäisen valvonnan kehittämistä ja tehostamista työnjakoa ja sisäistä koordinaatiota kehittämällä.

Ulkoasiainministeriön tulee talousarviolain 24 b §:ssä ja talousarvioasetuksen 69, 69 a, 70 ja 65 § 2 momentin 5. kohdan nojalla sisäisen valvonnan turvaamiseksi ryhtyä välittömiin toimenpiteisiin edellä esitettyjen huomautusten johdosta.

TALOUSARVION NOUDATTAMINEN JA SITÄ KOSKEVIEN KESKEISTEN SÄÄNNÖSTEN NOUDATTAMINEN

Ulkoasiainministeriö ei ole tilinpäätöksen yhteydessä esittänyt maksullisen toiminnan muiden suoritteiden osalta vuositulosta talousarviolain 15 §:n 2 momentin edellyttämällä tavalla. Määrärahaa 24.30.66 Varsinainen kehitysyhteistyö on käytetty palkkojen maksuun vastoin momentin perusteluja. Sisäisen valvonnan järjestelyt eivät ole olleet säännösten edellyttämällä tasolla.

ILMOITUSVELVOLLISUUS VALTIONTALouden TARKASTUSVIRASTOLLE

Ministeriön toimenpiteet vuoden 2000 tilintarkastuskertomuksen johdosta eivät ole olleet riittäviä.

Valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain 5 §:n 1 momenttiin perustuen ulkoasiainministeriön tulee ilmoittaa tarkastusvirastolle

30.8.2002 mennessä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt riittävien ja luotettavien tuloksellisuustietojen sekä kustannusvastaavuuslaskelmien esittämiseksi tilinpäätöksessä ja määrärahan 24.30.66 kirjauskäytäntöjen muuttamiseksi momentin perusteiden mukaisiksi. Samoin ilmoitusvelvollisuus koskee toimenpiteitä sisäisen valvonnan huomautuksien ja menetelmäkuvauksen puutteiden johdosta

Tarkastusneuvos, JHTT

Erkki Mäki-Ranta

Ylitarkastaja, JHTT

Seppo Akselinmäki

TIEDOKSI Valtiontilintarkastajat
Valtiovarainministeriö
Ulkoasianministeriön valtiosihteeri
Valtiokonttori